

Jiří Váňa

„Deník války evropské“

Každodennost Velké války na Východě očima českého učitele František Pražana

Posudek oponenta diplomové práce

Volbou tématu, odvážným uplatněním metody, která se pro danou problematiku jeví jako nová a nevyzkoušená, a konečně i rozvržením látky navazuje předložený spis na vpravdě průkopnickou diplomovou práci Daniela Váchy, na kterou se ostatně autor výslovně odvolává. Již při posuzování Váchovy práce jsem poukázal na úskalí, jaké se staví do cesty tomuto postupu: vyhnout se ve výsledném tvaru „událostní“ historii, ale prokázat přitom bezpečné zvládnutí faktografické matérie, to jest zakotvit téma jak v dostatečně široké pramenné základně, tak i v relevantní literatuře. Netajím se tím, že Váňovu práci velmi oceňuji, neboť zaplňuje jednu nepochybnou mezeru v obrazu moderní historie – pokouší se tlumočit, jak takřečené „velké“ dějiny prožíval „malý“ člověk. A přece v tom, co jsem naznačil, shledávám její slabinu. Autorovi slouží naštěstí ke cti, že si to uvědomuje. V závěru (na straně 142) se přiznává, že původně uvažoval o komparaci Pražanových zápisků se vzpomínkami jiných vojáků-legionářů, jejichž edice výběrově uvádí v bibliografické příloze. Důvody, proč od toho upustil, nejsou zrovna přesvědčivé: obával se, že by se jeho spis příliš rozrostl, že by si nezachoval „čtivost a celistvost“ a že by byl „značně subjektivní a pro čtenáře tedy pravděpodobně zavádějící a nic podstatného nepřinášející“. Popravdě je třeba uvést, že v tom nebyl zcela důsledný a Pražanovy frontové zážitky (kapitola 3) konfrontuje se vzpomínkami, resp. dopisy alespoň dalších tří vojáků.

Rozvržení diplomového spisu do jednotlivých kapitol odpovídá struktuře Pražanova „Deníku války evropské“. Proto se dozvídáme jen málo o jeho předválečném životě a vlastně nic o tom, z čeho bychom pak mohli usuzovat na hlubší motivy pozdější dezerce k Rusům. V tomto ohledu by snad bylo přínosné porovnat míru ideologického prvku v Pražanově myšlení s jeho vrstevníkem a shodou okolností také učitelem Rudolfem Medkem; právě odkaz na torzo jeho pamětí *Pouť do Československa* zde postrádám. Za velmi zdařilé mám zpracování tří kapitol věnovaných prožitku války se všemi průvodními znaky, které bývají zpravidla doménou spíše beletrie než historiografie. Jiří Váňa zde nepodlehл pokušení (jako jeho předchůdce Daniel Vácha) zevrubně vylíčit průběh bojových akcí, ale důraz položil na reflexi základní existenciální otázky vojáka ve válce. Zdá se tedy, že jakkoliv se František

Pražan rozhodl při vhodné příležitosti přeběhnout na ruskou stranu, určující pro něj bylo uniknout z válečného „pekla“; jeho dezerce byla tak motivována méně ideologicky než Medkova. (Otázka: Jak se jeví rusofilství v jeho deníku, třeba v míře výskytu rusismů?) Diplomant se oprávněně pokouší zjistit, do jaké míry odpovídal jeho skutek většinovému postoji českých vojáků v rakouské uniformě. To je pak i kardinální a dodnes zcela nezodpovězená otázka, zda rusofilství (namnoze až fundamentalistické) politických a vojenských představitelů legií sdílela masa jejich příslušníků. Poměrně rozsáhlou kapitolu o životě v zajetí pokládám za svrchovaně zvládnutou, hlavně tam, kde se zabývá reflexí ruských poměrů, zejména v poněkud exotickém prostředí západosibiřského venkova. Mám za to, že její hodnotu nesnižuje ani to, že se diplomant vzdal komparace se vzpomínkami Karla Vaňka či s beletrizovanými zážitky Jaroslava Kratochvíla. Kupodivu značně povrchní se jeví krátká (pouhých 10 stran) pasáž o vlastním působení v legiích. Důvody, které vedly k „vzbouření“ části legionářů, nejsou dostatečně objasněny; zvláště chybí poukaz na prvotní příčiny, účinek porážky a ústupu od Kazaně a svržení demokratické vlády direktoria vojenským pučem. Nebo snad Pražan, aktivní účastník vzpoury a jejího nešťastného vyústění, tyto události nereflekoval? Byla jeho účast v nich také výrazem deziluze z někdejšího rusofilství? Na těchto místech mi konfrontace s jinými prameny (třeba i s Gornostajem Václava Kaplického) chybí nejvíce.

Jakkoliv je předložená práce psána svižně a s osobním zaujetím, ve větné skladbě a v pravopisu shledávám některé slabiny. Poznámkový aparát slouží převážně k vysvětlivkám. V bibliografické příloze se nevyskytují závažnější nedostatky (snad kromě kompendia Za svobodu, které náleží zařadit mezi vydané prameny). Obrazová příloha je vhodným doplněním textu.

Uvedené výhrady nemění nic na tom, že diplomovou práci Jiřího Váni doporučuji k obhajobě a hodnotím ji jako **velmi dobrou**.

Doc. Robert Sak, v. r.

České Budějovice, 1. června 2006.